

Gemert-Doonheide II
Een proefsleuvenonderzoek tussen
Doonheide I en de Boekelseweg

Zuidnederlandse Archeologische Notities

XXX

Amsterdam 2020
VUhs archeologie

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van VUhs archeologie te Amsterdam

Colofon

Opdrachtgever:	
Project:	Gemert-Doonheide II
Gemeente:	Gemert-Bakel
Provincie:	Noord-Brabant
Plaats documentatie:	Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant
Objectcode:	GB-GDII-20
Reg. Nr.:	4889975100
Coördinaten:	NW: 175.750/398.050 NO: 176.200/398.000 ZO: 176.150/397.650 ZW: 175.750/397.600
Kaartbladnummer:	51F
Status:	Conceptrapport
Auteurs:	

ISBN 978-90-8614-821-9

©VUhs archeologie, Amsterdam, november 2020
VUhs archeologie, Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

INHOUD

SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	5
2 VOORONDERZOEK EN HISTORISCHE GEOGRAFIE	7
2.1 INTRODUCTIE	7
2.2 VOORGAANDE ONDERZOEKEN BINNEN EN IN DE OMGEVING VAN HET PLANGEBIED	7
2.3 HISTORISCHE GEOGRAFIE	9
3 DOELSTELLINGEN	11
3.1 ALGEMENE DOELSTELLINGEN	11
3.2 ONDERZOEKSVRAGEN	11
4 ONDERZOEKSSTRATEGIE	13
4.1 LIGGING VAN DE PROEFSLEUVEN	13
4.2 ONDERZOEKSMETHODE	14
5 LANDSCHAP EN BODEMGESTELDHEID	15
5.1 INLEIDING EN METHODE	15
5.2 GEOMORFOLOGIE EN BODEM VAN HET PLANGEBIED	15
5.5 DE BODEM VAN HET PLANGEBIED	16
6 RESULTATEN	18
6.1 GRONDSPOREN	19
6.2 VINDPLAATSEN	19
6.2.1 VINDPLAATS 1	21
6.2.2 VINDPLAATS 2	23
6.2.3 VINDPLAATS 3	23
7 VONDSTEN	25
7.1 ALGEMEEN	25
7.2 AARDEWERK	25
7.3 BOUWKERAMIEK	26
7.4 METAAL	26
7.5 DIERLIJK BOT	29
7.6 NATUURSTEEN	29
7.7 MONSTERS	29
8 CONCLUSIE, WAARDERING EN SELECTIEADVIES	30
8.1 CONCLUSIE	30
8.2 WAARDERING	31
8.3 SELECTIEADVIES	32
9 LITERATUUR	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 1 OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 3 SPORENLIJST	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 4 VONDSTENLIJST	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 5 PROFIELTEKENINGEN ...	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 6 GEÏNTERPRETEERDE ALLESPORENKAART 1:500	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIJLAGE 7 ALLESPORENKAART MET COUPES EN PROFIELEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

SAMENVATTING

- volgt in definitieve versie -

I INLEIDING

Van 15 tot en met 25 september en op 5 november 2020 heeft VUHbs een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Doonheide II te Gemert (gem. Gemert-Bakel) (fig. 1.1). De werkzaamheden werden uitgevoerd in opdracht van [REDACTED]. Binnen het plangebied zal woningbouw worden gerealiseerd. De bodemingrepen die daarmee gepaard gaan kunnen eventuele archeologische sporen en vondsten verstoren. Om tot een selectiebesluit te kunnen komen betreffende de archeologie binnen het plangebied heeft [REDACTED] besloten een archeologisch proefsleuvenonderzoek uit te laten uitvoeren. Dit rapport presenteert de resultaten van dit onderzoek en zal de verschillende aangetroffen vindplaatsen archeologisch waarderen, teneinde tot een selectieadvies te kunnen komen.

Het plangebied is 13,1 ha groot en ligt ten noorden van de dorpskern van Gemert en wordt begrensd door de Doonheide in het zuiden, de bebouwing van Doonheide I in het oosten, de Peelse Loop in het noorden en de Boekelseweg in het westen. Daarnaast is een klein deel van het plangebied gelegen ten westen van de Boekelseweg. Van het laatste terrein zal een deel niet diep verstoord worden zodat het onderzoeksgebied een grootte van 11,8 ha heeft.

Volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart heeft het plangebied een middelhoge archeologische verwachting. Binnen het vigerende bestemmingsplan heeft het gebied de aanduiding Waarde-archeologie 5 gekregen, wat inhoudt dat bij verstoringen boven de 2.500 m² en dieper dan 40 cm archeologisch onderzoek verplicht is. Bovendien is tijdens de ontwikkeling van de wij Doonheide II een landweer aangetroffen die in oostelijke en westelijke richting tot buiten het plangebied doorloopt. Deze landweer werd daarom ook binnen Doonheide II verwacht.

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd door een team van VUHbs archeologie, Amsterdam. Dit team bestond uit [REDACTED]

[REDACTED] De projectleiding was in handen van [REDACTED]. Het machinaal grondverzet is uitgevoerd door [REDACTED]. Op het onderzoek werd namens de gemeente toezicht gehouden door [REDACTED] (OmgevingsDienst ZuidOost-Brabant)

De opbouw van dit rapport is als volgt. Na deze inleiding worden allereerst de resultaten van eerder onderzoek binnen en in de directe omgeving van het plangebied besproken. Vervolgens gaat hoofdstuk 3 in op de doelstellingen van het onderzoek en hoofdstuk 4 op de onderzoeksstrategie. Hoofdstuk 5 bespreekt het landschap van Gemert in het algemeen en dat van het plangebied in het bijzonder. In hoofdstuk 6 komen de resultaten van het proefsleuvenonderzoek aan bod en in hoofdstuk 7 worden de conclusies op een rij gezet, worden de verschillende vindplaatsen gewaardeerd en wordt tenslotte het selectieadvies gepresenteerd.

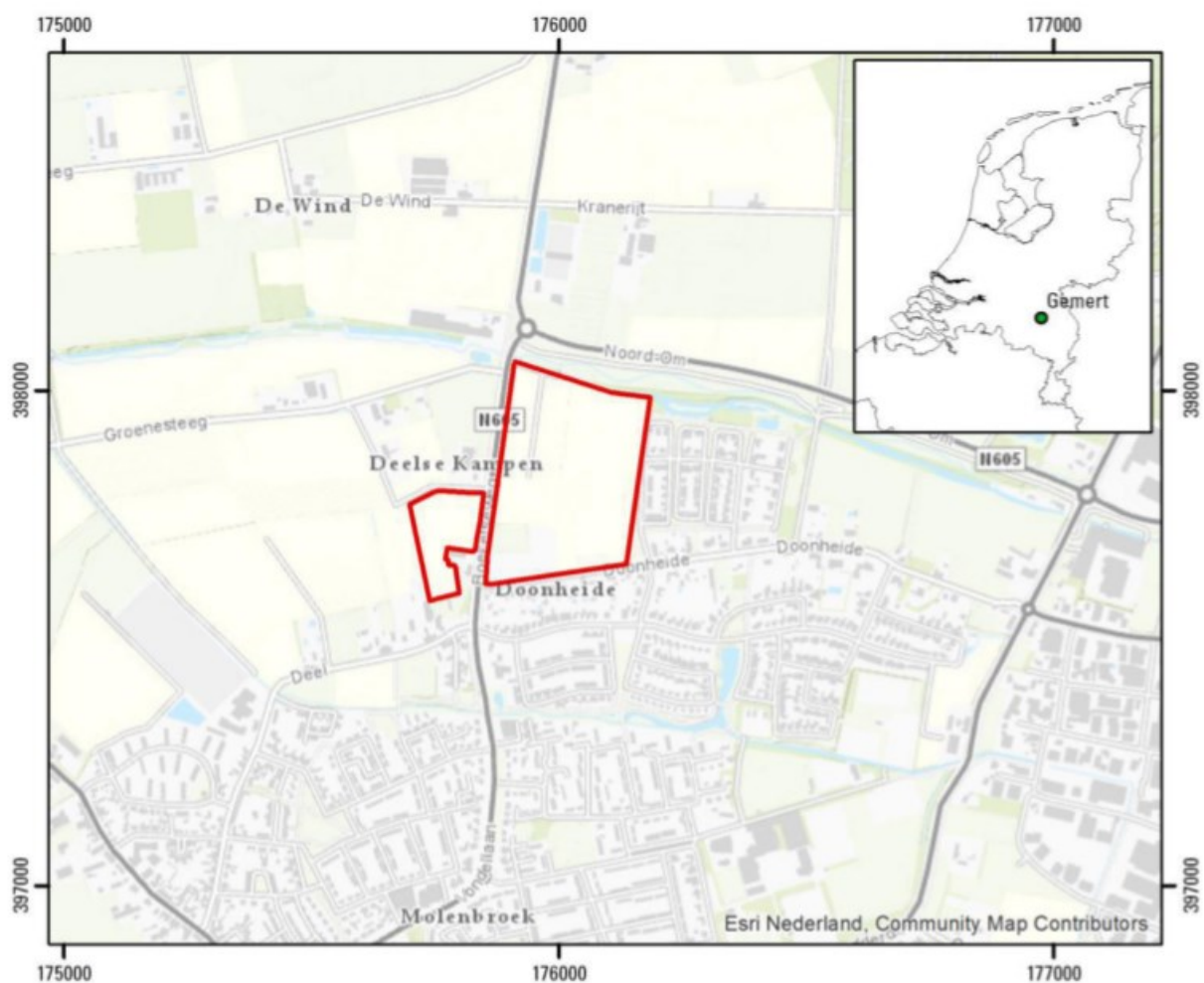

Fig. 1.1. Gemert-Doonheide II. De locatie van het plangebied op de topografische kaart. Schaal 1:15.000. Inzet: de ligging van Gemert in Nederland (Bron: Open topo).

Fig. 1.2. Gemert-Doonheide II. De aanleg van de eerste proefsleuf.

2 VOORONDERZOEK EN HISTORISCHE GEOGRAFIE

2.1 INTRODUCTIE

Het plangebied ligt in een archeologisch goed onderzocht landschap. In de nabije omgeving zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd, zowel door middel van proefsleuven als op basis van opgravingen. Dit hoofdstuk verschaft een overzicht van de resultaten van deze onderzoeken en schetst een beeld van het archeologische landschap waarin het plangebied is ingebed.

2.2 VOORGAANDE ONDERZOEKEN BINNEN EN IN DE OMGEVING VAN HET PLAN GEBIED

Binnen de grenzen van het huidige plangebied is nog niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. Direct ten oosten van het plangebied, binnen het plangebied van de eerste bouwfase langs de Doonheide heeft echter wel archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Hier is een bureau- en karterend booronderzoek uitgevoerd gecombineerd met een oppervlakte kartering, gevolgd door een proefsleuvenonderzoek en uiteindelijk is het noordelijke deelgebied opgegraven (fig. 2.1).

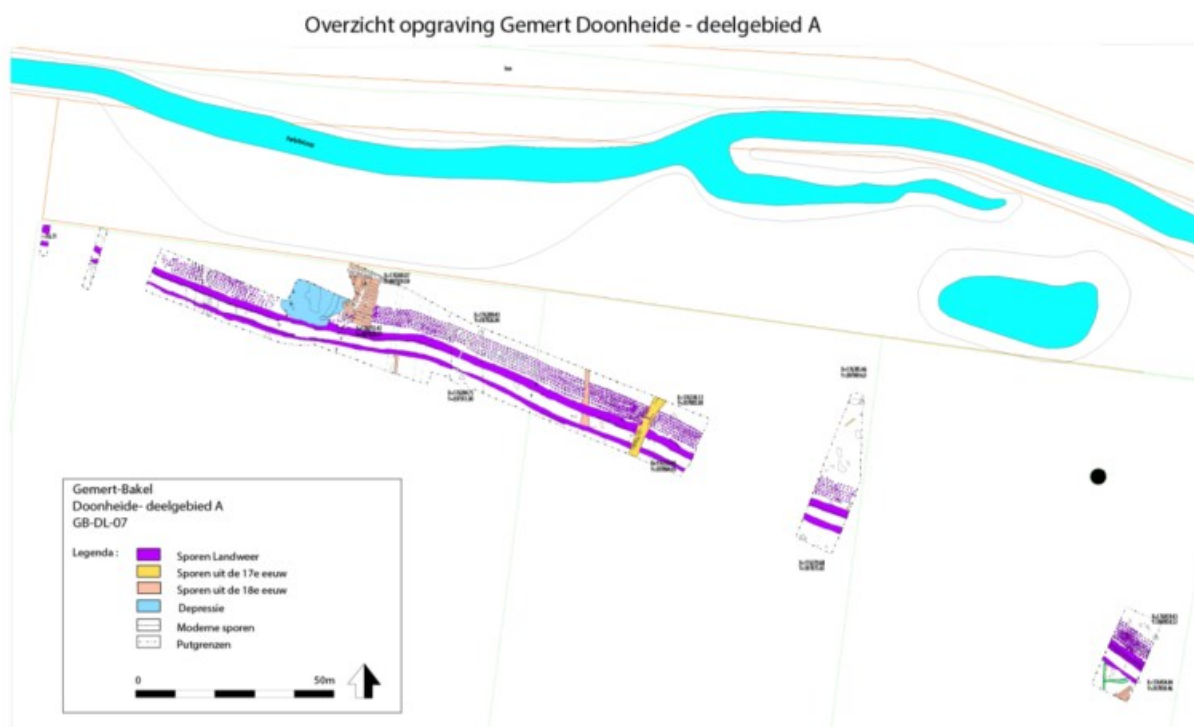

Fig. 2.1. Gemert-Doonheide II. Overzichtstekening van de opgraving Doonheide I (Bosman 2007).

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd in het noordelijke deel van het plangebied een structuur aangetroffen bestaande uit twee parallelle greppels met ten noorden daarvan zeven rijen rechthoekige kuilen.¹ Deze structuur is tijdens de opgraving (Doonheide I) over een lengte van 140 m gevolgd en bleek een landweer te zijn.²

¹ Norde/van der Roest 2006.

² Bosman 2007; Onderstaande beschrijving is ontleend aan dit rapport.

Tussen de greppels heeft een wal gelegen en de rijen rechthoekige kuilen zijn geïnterpreteerd als struikelkuilen die vooral als hindernis voor ruiters dienden.³ Er zijn drie verschillende fases in de landweer te onderscheiden. De beperkte hoeveelheid aan vondstmateriaal maakte het voor de onderzoekers moeilijk om deze goed te dateren. Voor de tweede en derde fase wordt op basis van het vondstmateriaal uitgegaan van een datering in respectievelijk de 16de en 17de eeuw. Vanwege het ontbreken van schriftelijke bronnen kon geen nauwkeurigere datering gegeven worden. De eerste fase kon niet gedateerd worden.

Uit de grote hoeveelheid aan loden kogels, twee vuurketsen en een laadstok van een musketgeweer kan opgemaakt worden dat er gevechtshandelingen bij de landweer hebben plaats gevonden. Het is echter ten tijde van de opgraving niet mogelijk gebleken om dit nader te specificeren, omdat het vondstmateriaal niet nauwkeurig gedateerd kon worden. Tegenwoordig worden de vondsten gekoppeld aan een historisch bekende slag bij Gemert, die in 1603 uitgevochten werd.

De overige sporen die tijdens de opgraving en het proefsleuvenonderzoek zijn aangetroffen blijven grotendeels beperkt tot karrensporen. De datering van deze karrensporen loopt uiteen van laat-middeleeuws tot de 16de en/of 17de eeuw.

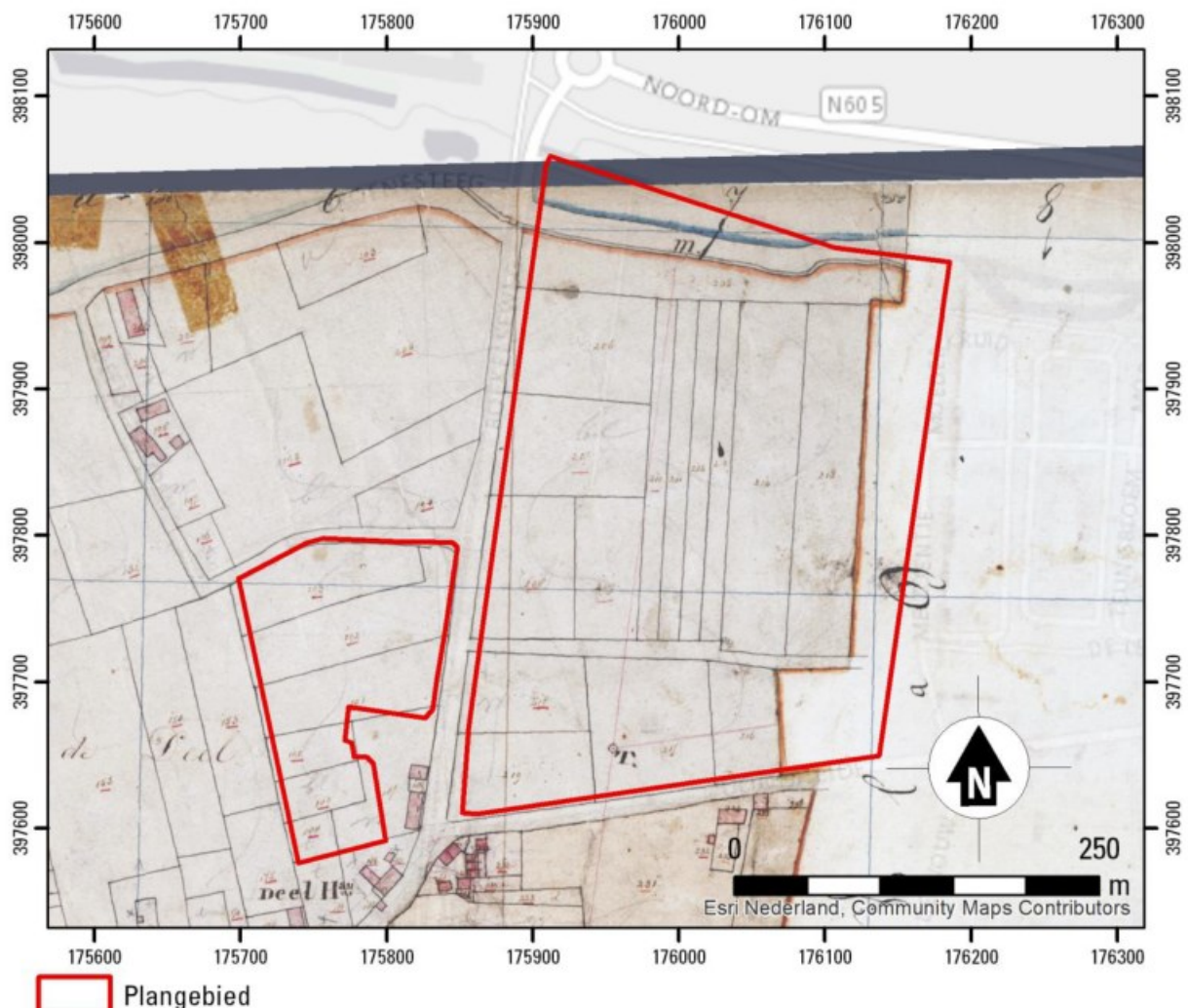

Fig. 2.2. Gemert-Doonheide II. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de kadastrale kaart van ca. 1832.

Ten noorden van het plangebied zijn enkele onderzoeken uitgevoerd in het kader van de aanpassing van de Peelsche Loop en de aanleg van de Noord-Om. Direct ten noorden van het

³ Tegenwoordig wordt eerder gedacht aan plantgaten voor (bramen)struiken.

plangebied heeft [redacted] een bureau- en een booronderzoek uitgevoerd.⁴ De conclusie van dit onderzoek was dat de werkzaamheden in het oostelijke deel van het tracé begeleid moesten worden.⁵ Ten noorden van het plangebied hoogte van de aansluiting van de Noord-Om met de Handelseweg is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door [redacted]⁶ Hierbij zijn geen behoudenswaardige resten aangetroffen.

2.3 HISTORISCHE GEOGRAFIE

Op de oudste kadastrale kaart (fig. 2.2) is te zien dat het plangebied onbebouwd is. De Boekelseweg en de Doonheide zijn al aanwezig en liggen op dezelfde locatie als de huidige weg. De zuidelijke helft van het plangebied wordt wel doorsneden door een weg die onder de naam Lebber bewaard is gebleven in de wijk Doonheide I. Verder valt op dat de Peelsche Loop ten zuiden van de huidige Peelsche Loop was gelegen en dat deze daardoor binnen het plangebied stroomde.

Fig. 2.3. Gemert-Doonheide II. Het plangebied (rood) geprojecteerd op de topografische kaart uit 1901.

Op de kaart uit 1901 (fig. 2.3) is de situatie in grote lijnen gelijk gebleven. Wat opvalt is dat het noordelijke deel als grote open akker wordt afgebeeld en dat in het zuiden kleinere akkers liggen die

⁴ Zaakidentificatie 2406131100 en 2406123100.

⁵ Van de Water 2015.

⁶ Zaakidentificatie 4031478100; Van der Weerden 2019.

omringd worden door houtwallen. Enkele wegen steken het plangebied in. Het huis dat net ten oosten van het plangebied wordt afgebeeld is ook op het aangrenzende kaartblad van de oudste kadastrale kaart aanwezig. Ook op deze kaart ligt het net buiten het plangebied.

De naam Doonheide betekent vermoedelijk 'dichtbij of aan de rand van de heide' en benadrukt daarmee dat het om een buitengebied gaat.⁷ De benaming is niet oud, want in de eerste helft van de 17de eeuw staat het gebied nog bekend als 'Aan die Hei'. Het toponiem 'Doonhei' is vermoedelijk vanaf 1691 gebruikt. De percelen binnen het plangebied zijn pas in de 18e eeuw uitgegeven. De bebouwing aan de zuidkant van de weg gaat verder terug, vermoedelijk tot de Middeleeuwen. Dit beeld komt ook naar voren uit het vondstmateriaal van het eerder uitgevoerde proefsleuvenonderzoek en de opgraving.⁸

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het terrein grofweg van (noord)oost naar (zuid)west afloopt. Deze helling is gerelateerd aan de aanwezigheid van de Peelrandbreuk ten westen van het plangebied.

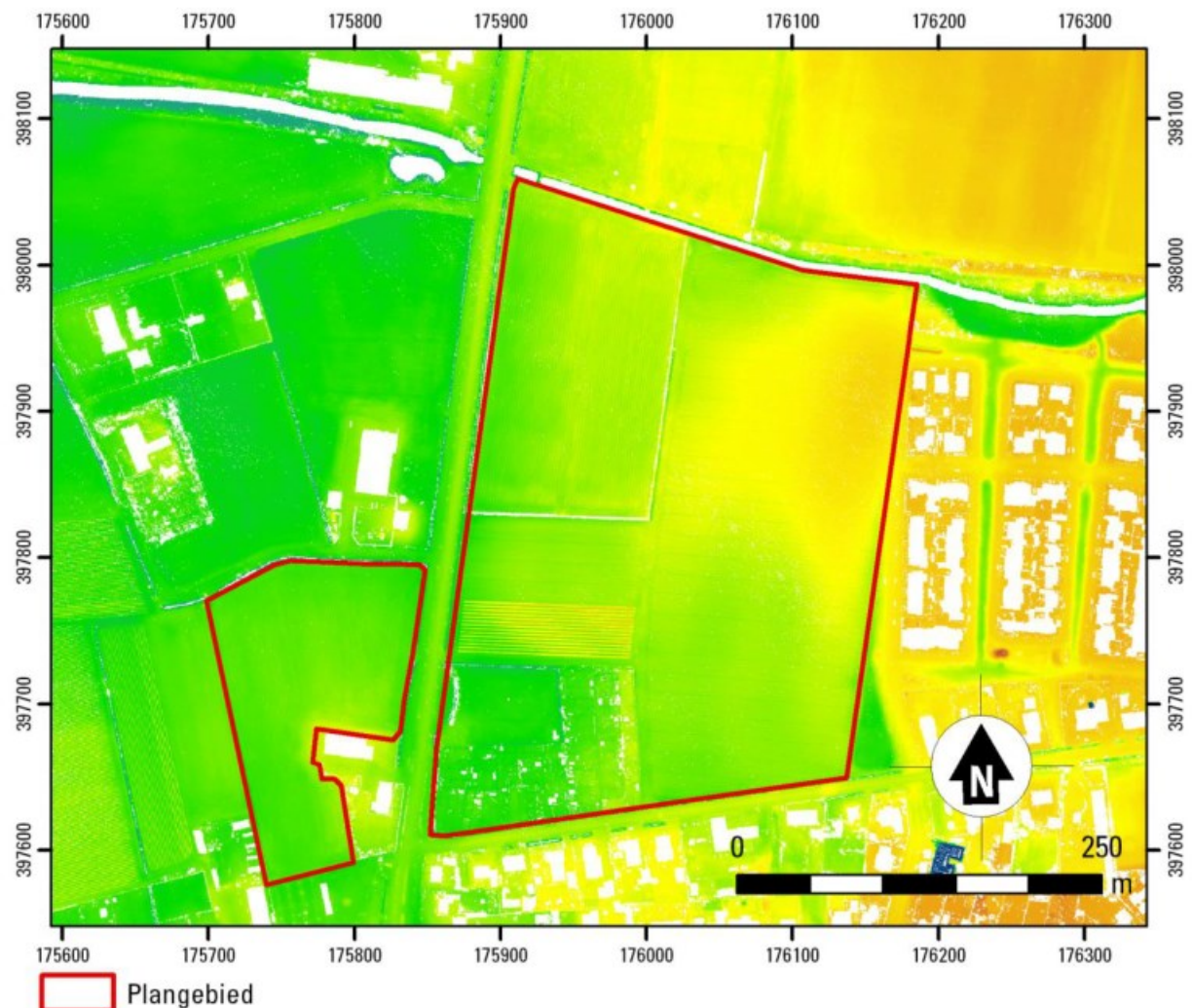

Fig. 2.4. Gemert-Doonheide II. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN). Schaal 1:5.000.

⁷ Bosman 2007, 13.

⁸ Bosman 2007, 13.

3 DOELSTELLINGEN

3.1 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

Voor het proefsleuvenonderzoek binnen het plangebied Gemert-Doonheide II is door VUHbs een Programma van Eisen (PvE) opgesteld.⁹ In dit PvE zijn de doelstellingen, onderzoeksvragen en kaders beschreven.

Het onderzoek dient in eerste instantie uit te gaan naar het verloop en eventuele bijzonderheden (doorgangen) van de landweer en de relatie tussen de landweer en het natuurlijke en antropogene landschap. Hiernaast dienen ook andere, nog onbekende vindplaatsen te worden geïnventariseerd.

De doelstelling van het onderzoek is het inventariseren van de aanwezige archeologische resten binnen het plangebied. Indien deze worden aangetroffen is een tweede doel het waarderen van deze resten om een advies te kunnen uitbrengen ten aanzien van de mate waarin deze resten behoudenswaardig zijn. Dit advies dient het bevoegd gezag te ondersteunen in een besluitvorming omtrent verder te nemen stappen in het archeologisch traject. Indien de aangetroffen resten behoudenswaardig zijn dan kan dit behoud plaatvinden *in situ*, door plaanpassing of archeologiesparende maatregelen of *ex situ* door middel van een opgraving. Bij het uitblijven van archeologische resten of de aanwezigheid van niet-behoudenswaardige resten, zal vrijgave worden geadviseerd.¹⁰

De tijdens het veldwerk verzamelde gegevens dienen als basis voor een waardering van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen en een selectieadvies voor de verdere omgang met deze vindplaatsen (zie hoofdstuk 7).

3.2 ONDERZOEKSVRAGEN

In het PvE zijn voor onderhavig onderzoek de volgende onderzoeksvragen opgesteld, verdeeld naar categorie.¹¹ Deze vragen zijn beantwoord in bijlage 2.

algemeen

1. Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden?
2. Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: aantoonbare afwezigheid van bewoning en/of actief landgebruik, verstoring van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door werk- of weersomstandigheden?

Gaafheid en conservering van de vindplaatsen

3. In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?
4. Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?

⁹ Van Hemert 2020.

¹⁰ Van Hemert 2020, 11.

¹¹ Van Hemert 2020, 11-13.

Perioden en sites

5. Indien er archeologische resten aanwezig zijn, kunnen er binnen de vindplaats aparte sites onderscheiden worden, en zo ja, op welke gronden?
6. Wat is de begrenzing en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?
7. Wat is per archeologische site in het onderzoeksgebied:
 - a. de ligging (inclusief diepteligging) en begrenzing
 - b. de geologische en/of bodemkundige eenheid
 - c. de omvang (inclusief verticale dimensies)
 - d. aard / complextype / functie
 - e. de samenstelling van de archeologische resten (grondsporen en mobilia)
 - f. de vondst- en spoordichtheid
 - g. de stratigrafie
 - h. de ouderdom, periodisering, typochronologische classificatie
8. Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, vennen, etc.?
9. Zijn er aanwijzingen voor agrarische en/of ambachtelijke activiteiten? Zo ja, waaruit blijkt dat en welke kenmerken zijn hieraan naar analogie van vraag 3 aan te geven?
10. Kunnen meerdere bewoningsfasen onderscheiden worden? Zo ja in welke mate zijn deze aaneensluitend?
11. Wanneer en waarom zijn de sites en de vindplaats in zijn geheel verlaten of in onbruik geraakt?

Landschap en bodem

12. Wat is de fysieklandschappelijke ligging van de sites (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?
13. Wat is de paleo-ecologische context van het onderzoeksgebied? Liggen in de omgeving locaties die voor pollenanalyse bemonsterd kunnen worden?
14. Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan?
15. Hoe is de ligging van de Gemertse lopen midden op de horsten te verklaren? Is sprake van een antropogene ontwatering van de natte gronden nabij de Peelrandbreuk?
16. Hebben de dalvormige laagten, zoals deze ter hoogte van de weg Doonheide is gelegen in het holoceen nog als afwatering/beek gefungeerd?

m.b.t. tot de landweer

17. Wat was het verloop van de landweer over het onderzoeksgebied?
18. Zijn er evenals bij opgraving Doonheide 1 drie fasen in de landweer te onderscheiden? Wat is de datering van de verschillende fasen?
19. Zijn er doorgangen in de landweer aanwezig? Zo ja, waar bestaan deze uit en hoe passen deze binnen de eventuele fasering?
20. Zijn er nog meer sporen en/of structuren aanwezig die gerelateerd kunnen worden aan de landweer? Zo ja, specificeer deze.
21. Zijn er aanwijzingen voor een veldslag of gevechtshandelingen?
22. Is er een relatie tussen de landweer en de Peelse Loop? Zo ja, hoe is deze relatie te kenmerken en te verklaren? Zo nee, hoe is dit te verklaren?
23. Wat is de aard van de voor de landweer aanwezige (plant- of struikel) kuilen? Is ook in de kuilen een fasering zichtbaar?
24. Wat is de relatie tussen de aangetroffen wegen en de landweer? Wat zegt dit over de datering van de landweer?

Fig. 4.1. Gemert-Doonheide II. Het gerealiseerde proefsleuvenplan. Schaal 1.4.250.

4.1 LIGGING VAN DE PROEFSLEUVEN

Tijdens het onderzoek zijn de in het PvE opgenomen sleuven aangelegd, met uitzondering van de sleuven ter hoogte van het volkstuintencomplex (fig. 4.1). Het perceel met de sleuven 80, 81 en 82, direct ten noorden van het volkstuintencomplex gelegen, was ten tijde van het proefsleuvenonderzoek nog in gebruik als paardenwei. Deze sleuven zijn op 10 november 2020 alsnog onderzocht.

De sleuven zijn conform PvE aangelegd, met dien verstande dat centraal over het onderzoeksgebied, net noorden van het volkstuintencomplex een waterleiding over het terrein loopt. Om deze te ontwijken zijn de aangrenzende putten enkele meters in noordelijke danwel zuidelijke richting verplaatst. De sleuven waarin de landweer werd aangetroffen zijn zo nodig verlengd totdat de landweer geheel binnen de sleuf aanwezig was (sleuven 22, 36 en 65).

Bij proefsleuf 50 zou de landweer precies tussen deze en de volgende proefsleuf door lopen. Om deze reden is de sleuf verlengd zodat deze sleuf ook de eerstvolgende sleuf incorporeerde. Beide sleuven en het tussenliggende deel hebben sleufnummer 50 gekregen.

Na aanleg van de reguliere sleuven zijn nog twee extra sleuven aangelegd. Proefsleuf 78 is langs de westgrens van het plangebied aangelegd. Deze sleuf diende om de landweer zo ver mogelijk naar het

westen te kunnen volgen en om te zien of er aanwijzingen zijn voor een doorgang ter hoogte van de Boekelseweg. Proefsleuf 79 is aangelegd tussen sleuven 36 en 49 omdat hier de landweer een slinger leek te maken die als mogelijke opening werd geïnterpreteerd.

In totaal is tijdens het proefsleuvenonderzoek 9001 m² onderzocht. Dit is 8,3 % van het onderzoeksgebied (exclusief volkstuinen). Hiernaast is 71 m² aan tweede vlak onderzocht.

4.2 ONDERZOEKSMETHODE

Tijdens het onderzoek zijn de sleuven per raai van oost naar west aangelegd. Hierdoor was de landweer direct in de eerste raai op te pikken en was er gedurende het project de mogelijkheid om het sleuvenplan aan te passen aan de resultaten van de voorgaande raaien.

De sleuven zijn aangelegd door de bouwvoor en het (eventueel) daaronder liggende oude plaggendeck machinaal (mobiele kraan met gladde bak) te verwijderen en vervolgens een 'leesbaar' vlak aan te leggen in de C-, B/C- of B-horizont. De sleuven zijn uitgezet met een GPS-toestel. Standaard hadden de sleuven een lengte van 25 m en een breedte van 4 m. De vlakken zijn digitaal getekend met een GPS-toestel en vervolgens gewaterpast over één raai met tussenafstanden van 5 m. Het maaiveld aan één zijde van elke proefsleuf is eveneens om de 5 m gewaterpast. De waterpashoogten zijn omgerekend naar NAP-hoogten.

De gehele aanleg is begeleid met een metaaldetector. Vondsten afkomstig uit de bouwvoor, het plaggendeck en het sporenniveau zijn per laag verzameld, relevante metaalvondsten zijn 3-dimensionaal ingemeten. Aanwezige sporen zijn op basis van kleur- en textuurverschillen ingekrast en van de vlakken zijn foto's gemaakt. Alle grondsporen waarvan niet duidelijk was of het om natuurlijke dan wel antropogene sporen ging, zijn gecoupeerd en gedocumenteerd. Van elke werkput is een profielkolom gedocumenteerd, welke is gefotografeerd en analoog is gedocumenteerd op schaal 1:20. Van één raai zijn per werkput twee kolommen gedocumenteerd.

5 LANDSCHAP EN BODEMGESTELDHEID

5.1 INLEIDING EN METHODE

Tijdens het onderzoek is fysisch geografisch onderzoek verricht om de landschappelijke context van het plangebied nader te bepalen. Hiervoor zijn de profielen in de proefsleuven gedocumenteerd door middel van kolomopnames. Alle profielen zijn met de hand opgeschaafd, ingekrast en gedocumenteerd. Hierbij zijn zowel lithologische lagen als archeologisch relevante lagen onderscheiden. Hierbij moet gedacht worden aan vegetatieniveaus, vondstlagen, cultuurlagen en eventuele sporen. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB), die is gebaseerd op NEN5104.¹²

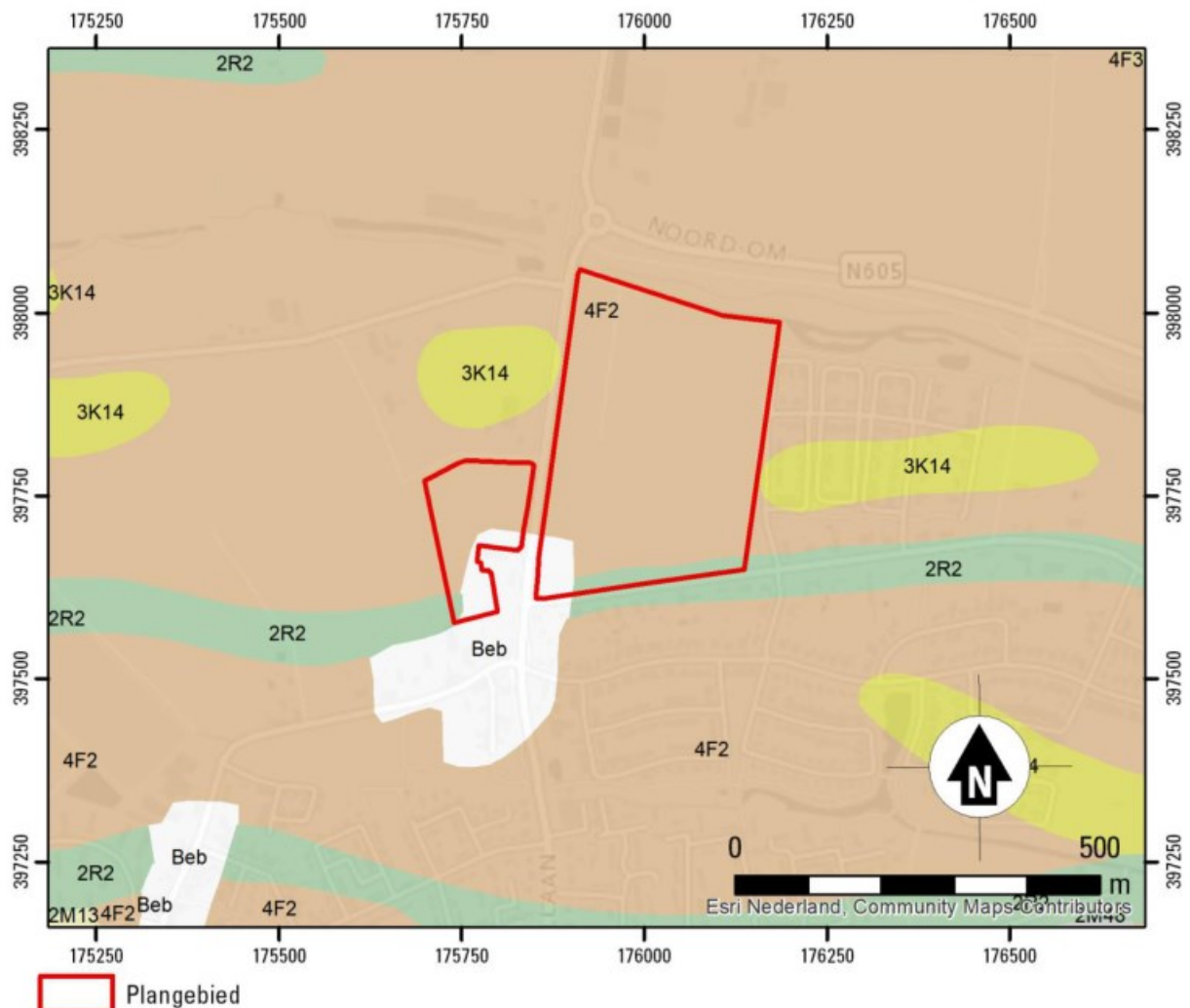

Fig. 5.1. Gemert-Doonheide II. Het plangebied met proefsleuvenplan geprojecteerd op de geomorfologische kaart. Schaal 1:10.000.

5.2 GEOMORFOLOGIE EN BODEM VAN HET PLANGEBIED

Gemert ligt in het oostelijk deel van het Brabantse zandgebied. Het plangebied is gelegen op de Peelhorst, dicht ten oosten van de Peelrandbreuk. De Peelrandbreuk vormt de scheiding tussen de

¹² Bosch 2007; Nederlands Normalisatie Instituut 1989.

Peelhorst en de Roerdalslenk, een tektonisch dalingsgebied. De Roerdalslenk is onderdeel van het Beneden-Rijnbekken en werd gevormd in het Laat-Oligoceen (ca. 23-28 miljoen jaar geleden) op reeds aanwezige tektonische structuren.¹³ Waar in de Roerdalslenk stuifzand werd afgezet is op de Peelhorst sprake van fluviatile afzettingen van de formaties van Beegden en Kreftenheye, waarop soms een dunne laag dekzand is afgezet. Deze kenmerken zich door grover zand en veel inclusies van grind.

Op de geomorfologische kaart van Nederland wordt het landschap vooral gekenmerkt door de aanwezigheid van plateau-achtige horsten met rivierafzettingen en dekzand aan de top (code 4F2, fig. 5.1). Dit landschap wordt doorsneden door oost-west georiënteerde droogdalen, op de geomorfologische kaart gekarteerd als dalvormige laagte zonder veen (code 2R2). Opvallend daarbij is dat de meeste hedendaagse beken niet door deze droogdalen stromen, maar juist over de horst tussen de droogdalen. De horst waarop het plangebied is gelegen wordt verder gekenmerkt door de aanwezigheid van meerdere kleine dekzandruggen (Code 3K14). Deze dekzandruggen bevinden zich alle buiten het plangebied.

Op de bodemkaart bevindt het gehele plangebied zich in een zone met hoge zwarte enkeerdgronden op leemarm en zwak lemig zand (code zEZ21).

Fig. 5.2. Gemert-Doonheide II. Links: Profiel 11.1 met een restant BC-horizont en rechts profiel 13.1 met een AC-profiel.

5.5 DE BODEM VAN HET PLANGEBIED

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is de bodemopbouw door middel van profielkolommen gedocumenteerd. Omdat sprake is van een zeer uniforme bodemopbouw met voornamelijk AC-profielen of A-BC-C profielen is van de meeste proefsleuven een profielkolom gedocumenteerd. Van één raai zijn per sleuf twee profielkolommen gedocumenteerd (bijlage 5). Op basis van deze profielen kan de bodemopbouw van het plangebied in meer detail worden bestudeerd.

De meeste sleuven is sprake van een plaggendek rechtstreeks op het moedermateriaal, een zogenaamd AC-profiel (fig. 5.2, links). Dat wil zeggen dat de originele bodem in het plaggendek is opgenomen en dat van het oorspronkelijke podzolbodemprofiel vrijwel niets meer resteert. De opbouw van een dergelijk profiel kent een recentelijk geploegde bouwvoor (S999) met daaronder meestal nog een een of slechts enkele malen verploegde menglaag (S998). Hieronder is de C-horizont gelegen (S1).

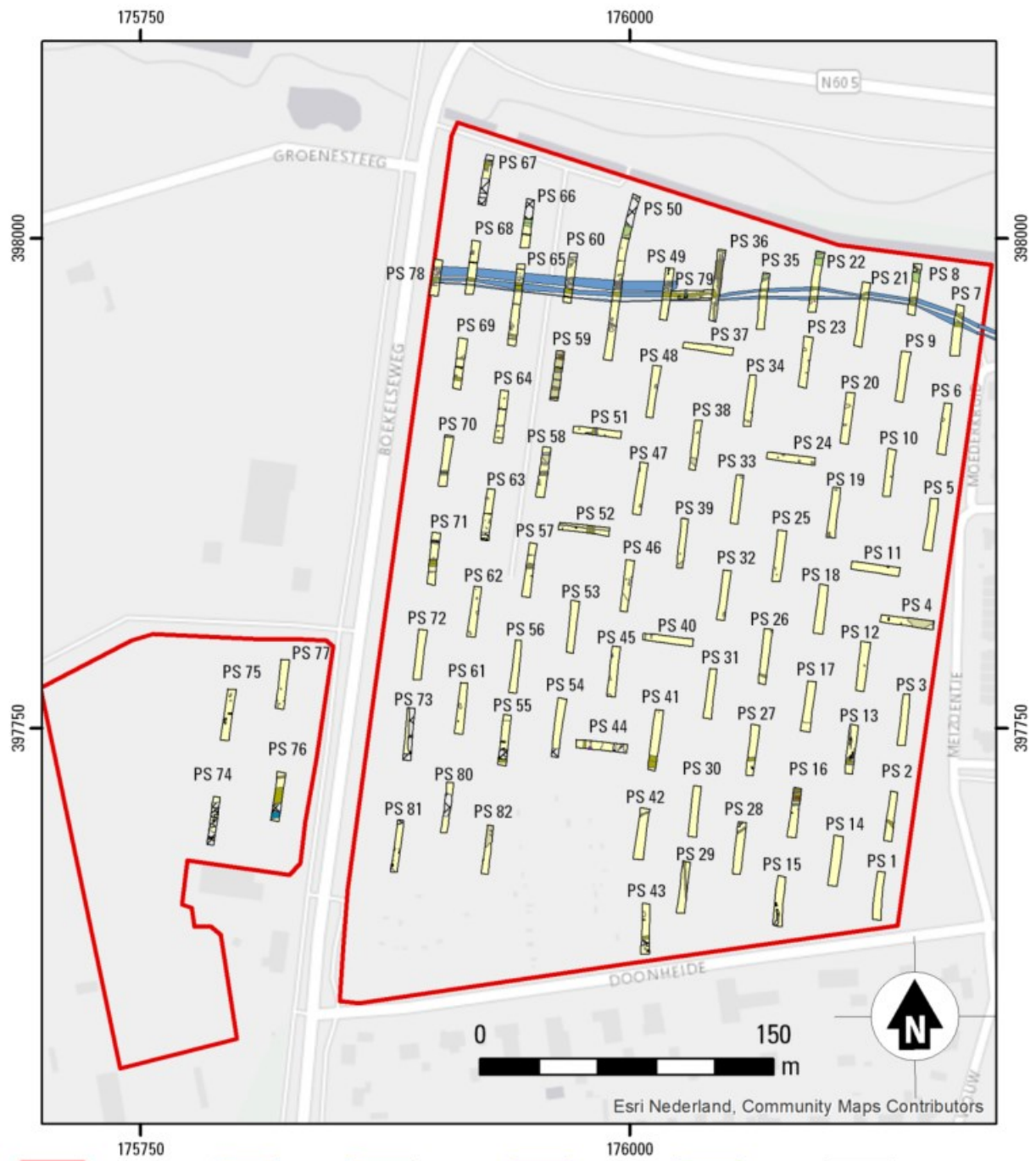
In een klein deel van de sleuven was nog een restant van de oorspronkelijke podzolbodem bewaard (fig. 5.2 links). Hier is sprake van een A-BC-C profiel. Hier is sprake van dezelfde bouwvoor

¹³ Geluk et al. 1994.

en menglaag (S999 en S998), maar hieronder is nog een restant van de BC-horizont aanwezig (S997). Ook hieronder is de C-horizont aanwezig (S1).

Bijlage 5 toont het noord-zuidprofiel over de proefsleuven 22 tot en met 28. Hierin is ook het reliëf over het terrein zichtbaar, waarbij het terrein aan de zuidzijde het laagst is met een hoogste punt in sleuf 24. Aan het profiel valt wel de aanwezigheid van een BC-horizont juist op de hogere delen van het onderzoeksgebied (in noord-zuid richting) op. Dit wijst erop dat de lagere delen sterker verstoord zijn dan de hogere delen. Tijdens onderzoek op de zandgronden is het beeld juist vaak dat op de hoogste delen van het terrein de meeste verstoring is en dat juist in lagere delen de oorspronkelijke bodem beter bewaard is.

6 RESULTATEN

Plangebied	kuil	paalkuil	greppel	sloot	karrenspoor
ploegkrassen	verspoeld zand	C-horizont	BC-horizont	EB-horizont	
recente verstoring	(sub)recente sloot	natuurlijke verstoring	Ligging Landweer		

Fig. 6.1. Gemert-Doonheide II. Allesporenkaart met het verloop van de landweer aangegeven. Schaal 1:3.250.

6.1 GRONDSPOREN

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn 653 spoornummers uitgedeeld (tabel 1; bijlage 3). Hiervan zijn 290 sporen antropogeen en ouder dan ca. 100 jaar. Het aantal recente sporen bedraagt 201, en bij 162 sporen gaat het om bodemlagen of sporen van natuurlijke oorsprong.

De meeste archeologisch relevante sporen zijn kuilen (183), gevolgd door greppels (74) en paalkuilen (19). Alle sporen dateren op grond van kleur en vulling uit de Nieuwe Tijd.

Waar mogelijk zijn de afzonderlijke grondsporen gedateerd met behulp van vondstmateriaal. Echter, in veruit de meeste gevallen was dit bij gebrek aan vondsten niet mogelijk. In dat geval kon de (hypothetische) toewijzing van sporen aan een periode veelal plaatsvinden op basis van de kleur en samenstelling van de spoorvulling. Daarnaast kan ook de associatie met andere (gedateerde) sporen of de meer algemene vondstenspreiding een rol spelen in de datering van sporen.

aard spoor	aantal
kuil	183
paalkuil	19
greppel	74
sloot	9
(sub)recente sloot	1
karrenspoor	4
C-horizont	93
BC-horizont	11
B-horizont	1
EB-horizont	1
verspoeld zand	1
natuurlijke laag (profiellaag)	2
natuurlijke verstoring	53
bouwvoor	102
ploegkrassen	5
recente verstoring	94
TOTAAL	653

Tabel 6.1. Gemert-Doonheide II. Overzicht van sporen, verdeeld naar aard en interpretatie.

6.2 VINDPLAATSEN

Binnen het plangebied kunnen op basis van de grondsporen drie vindplaatsen worden gedefinieerd. Deze vindplaatsen zullen in het onderstaande worden besproken. In tabel 6.2 zijn kort de kenmerken van de vindplaatsen aangegeven.

vindplaats	aard vindplaats	datering	oppervlakte
1	Landweer	Nieuwe Tijd	7.000 m2
2	Slagveld	Nieuwe Tijd A	Gehele onderzoeksgebied
3	Landinrichting	Nieuwe Tijd	Gehele onderzoeksgebied

Tabel 6.2. Gemert-Doonheide II. Overzicht van de gedefinieerde vindplaatsen.

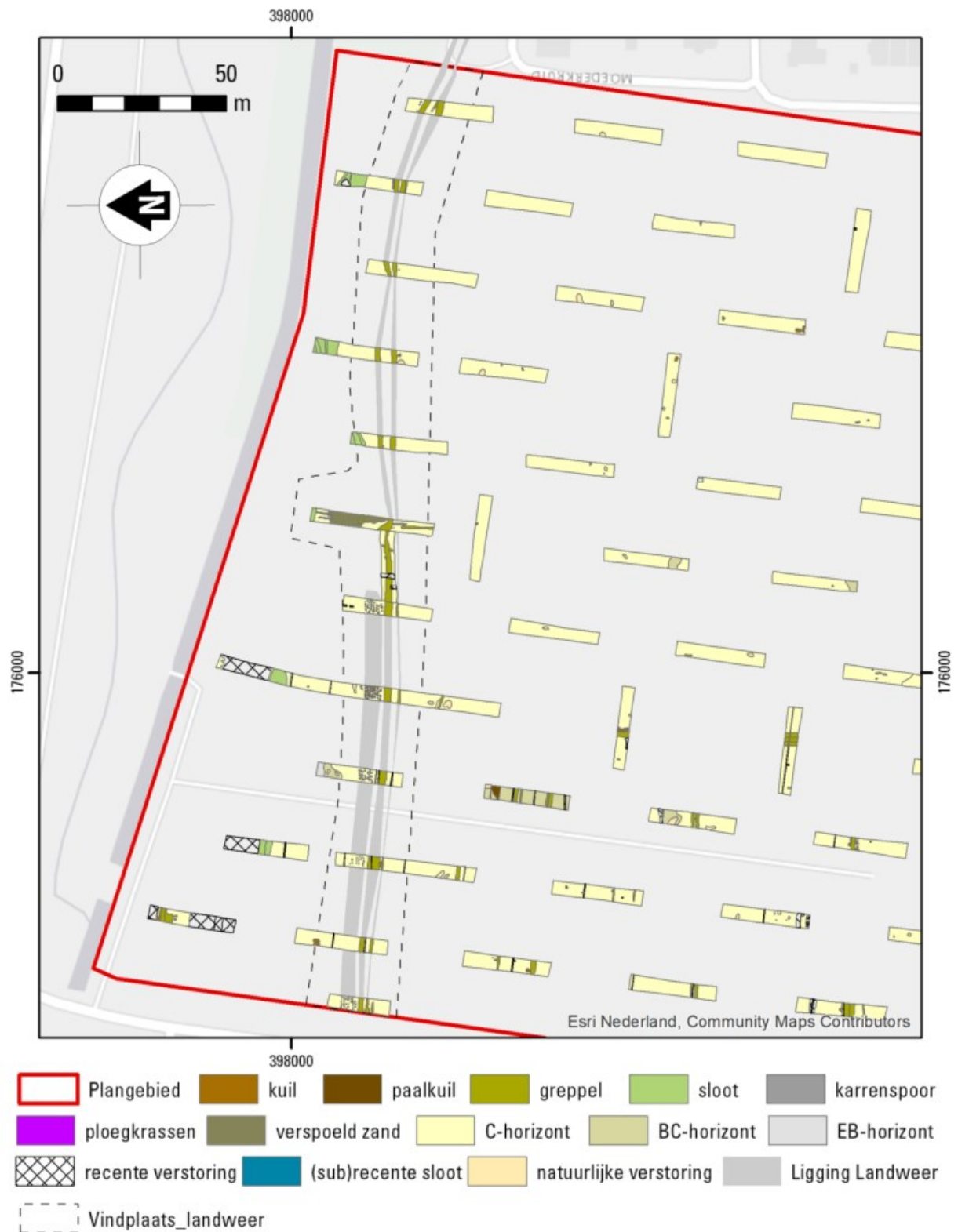

Fig. 6.2. Gemert-Doonheide II. Het verloop van de landweer en de begrenzing van de vindplaats (1). Schaal 1:1.750.

Vindplaats 1 betreft de landweer die al eerder in het kader van de realisatie van de wijk Doonheide I is opgegraven.¹⁴ Deze landweer was over het gehele onderzoeksgebied over een lengte van ongeveer 280 m te vervolgen. Inclusief het op Doonheide I opgegraven deel komt de lengte van het onderzochte deel van de landweer nu op ca. 600 m.

Fig. 6.3. Gemert-Doonheide II. De landweer met kuilen in proefsleuf 49.

De landweer bestaat uit een of twee gelijktijdige greppels die een wal zullen hebben geflankeerd. Ten noorden van deze greppels werden kuilen aangetroffen. Aantal en configuratie van kuilen verschilde echter sterk. In de meest oostelijke proefsleuven 7 en 8 werd slechts één rij kuilen aangetroffen, vervolgens werden in de sleuven 21, 22 en 35 geheel geen kuilen aangetroffen. In proefsleuf 36 is sprake van een (al dan niet gelijktijdig) karrenspoor dat de landweer kruist. In de sleuven ten westen hiervan werden steeds 7 rijen kuilen aangetroffen (fig. 6.3), hoewel deze naar het westen toe steeds ondieper werden. In sleuf 68 werden geen kuilen aangetroffen, maar in sleuf 78, geheel in het westen werden de kuilen door zeer voorzichtig het vlak aan te leggen nog wel aangetroffen.

Het ontbreken van kuilen in het oosten lijkt niet een gevolg van slechte conservering te zijn. De in het oostelijke deel nog wel aangetroffen kuilen zijn namelijk in het algemeen beter geconserveerd dan verder westelijk.

Deze waarnemingen komen ook overeen met de opgraving Doonheide I. Hier lijken de kuilen op 38 m ten oosten van proefsleuf 7 op te houden. In een tussenliggende sleuf (werkput 16) werden geen kuilen aangetroffen, op de rand van het plangebied Doonheide II is nog wel een sleuf aangelegd (werkput 17) maar deze liep niet verder door dan de greppels.

¹⁴ Bosman 2007.

Fig. 6.4. Gemert-Doonheide II. Profiel over de landweer ter hoogte van proefsleuf 49.

De landweer is door ploegen aangetast. Dat is duidelijk zichtbaar in het profiel van proefsleuf 49, waar de bovenste 20 cm van de vulling van de greppels ca. 20 cm is verschoven door de ploeg (fig. 6.4). De conservering van de kuilen voor de landweer verschilt sterk. Zelfs vlak bij elkaar gelegen kuilen kunnen sterk verschillen, getuige bijvoorbeeld sporen 16 en 30 in proefsleuf 49 (fig. 6.5).

Fig. 6.5. Gemert-Doonheide II. Enkele van de kuilen voor de landweer. Links goed bewaarde kuil S49.016, midden, slecht bewaarde kuil 49.030 en rechts kuil 65.023.

Ten noorden van de landweer en de kuilenrij(en) is nog een oude bedding van de Peelsche Loop aangetroffen. Wat de relatie is tussen deze bedding en de landweer is niet duidelijk, met name vanwege een gebrek aan daterend materiaal. Op de oudste kadastrale kaart ligt de Peelsche Loop in ieder geval zuidelijker dan de huidige Peelsche Loop. De Peelsche Loop is ter hoogte van het onderzoeksgebied pas op de topografische kaart uit 1984 op de huidige locatie aanwezig. Er van uitgaande dat de Peelsche Loop een gegraven loop is, is het de vraag wanneer deze gegraven is en of deze dus (deels) gelijktijdig is met de landweer, of dat de Peelsche Loop pas gegraven is bij de ontginning van het plangebied.

Over de Peelsche Loop is een tweetal coupes gezet. Helaas was het profiel in proefsleuf 23 zo nat dat de putwand instortte voordat deze getekend kon worden. In proefsleuf 36 is het profiel wel geheel getekend (bijlage 5).

Fig. 6.6. Gemert-Doonheide II. Profiel over de Peelsche Loop in proefsleuf 23.

6.2.2 VINDPLAATS 2

Vindplaats 2 wordt niet gekenmerkt door grondsporen, maar alleen door een verspreiding van vondsten. De vindplaats betreft een spreiding van musketkogels, die waarschijnlijk te relateren zijn aan een historisch bekende veldslag die in 1603 in Gemert plaatsvond. Deze verspreiding is afgebeeld in figuur 7.1. Omdat de kogels verspreid over het gehele plangebied voorkomen, maar ook op Doonheide I al zijn aangetroffen is de vindplaats groter dan het plangebied.

In de verspreiding van de kogels is geen patroon te herkennen. Ook zijn geen concentraties van kogels aangetroffen. Een eventueel patroon in de spreiding kan om een aantal redenen niet vast te stellen zijn. Allereerst is slechts 8 % van het onderzoeksgebied afgezocht, waardoor patronen heel goed gemist kunnen zijn. Hiernaast is de bodem door (diep)ploegen verstoord geraakt waardoor ook de kogels kunnen zijn verplaatst. Ten derde is het terrein al langere tijd afgezocht door detectoramateurs. Hierbij is een deel van de kogels reeds verwijderd. Hoeveel van de kogels reeds weg zijn is echter niet makkelijk te bepalen.¹⁵

6.2.3 VINDPLAATS 3

Vindplaats 3 bestaat uit de resten van de verkaveling en ander landgebruik dat binnen het plangebied heeft plaatsgevonden. De sporen die tot deze vindplaats gerekend worden bestaan vrijwel volledig uit greppels. Wat aan de vindplaats vooral opvalt is het geringe aantal greppels dat is aangetroffen. Ondanks dat binnen het proefsleuvenplan door middel van dwarsleuven gericht is gekeken naar eventuele perceelsgreppels ontbreken deze in het grootste deel van het plangebied.

De aangetroffen greppels komen deels overeen met de oude weg die door het plangebied liep en die een voortzetting vindt in de Lebber in Doonheide I. Hiernaast zijn rondom van de min of meer vierkante percelen direct ten oosten van de Boekelseweg (percelen 206 tot en met 209 op de oudste

¹⁵ Zie ook paragraaf 7.4.

kadastrale kaart) greppels aangetroffen. De langgerekte percelen in het noordwesten zijn juist niet als greppels teruggevonden.

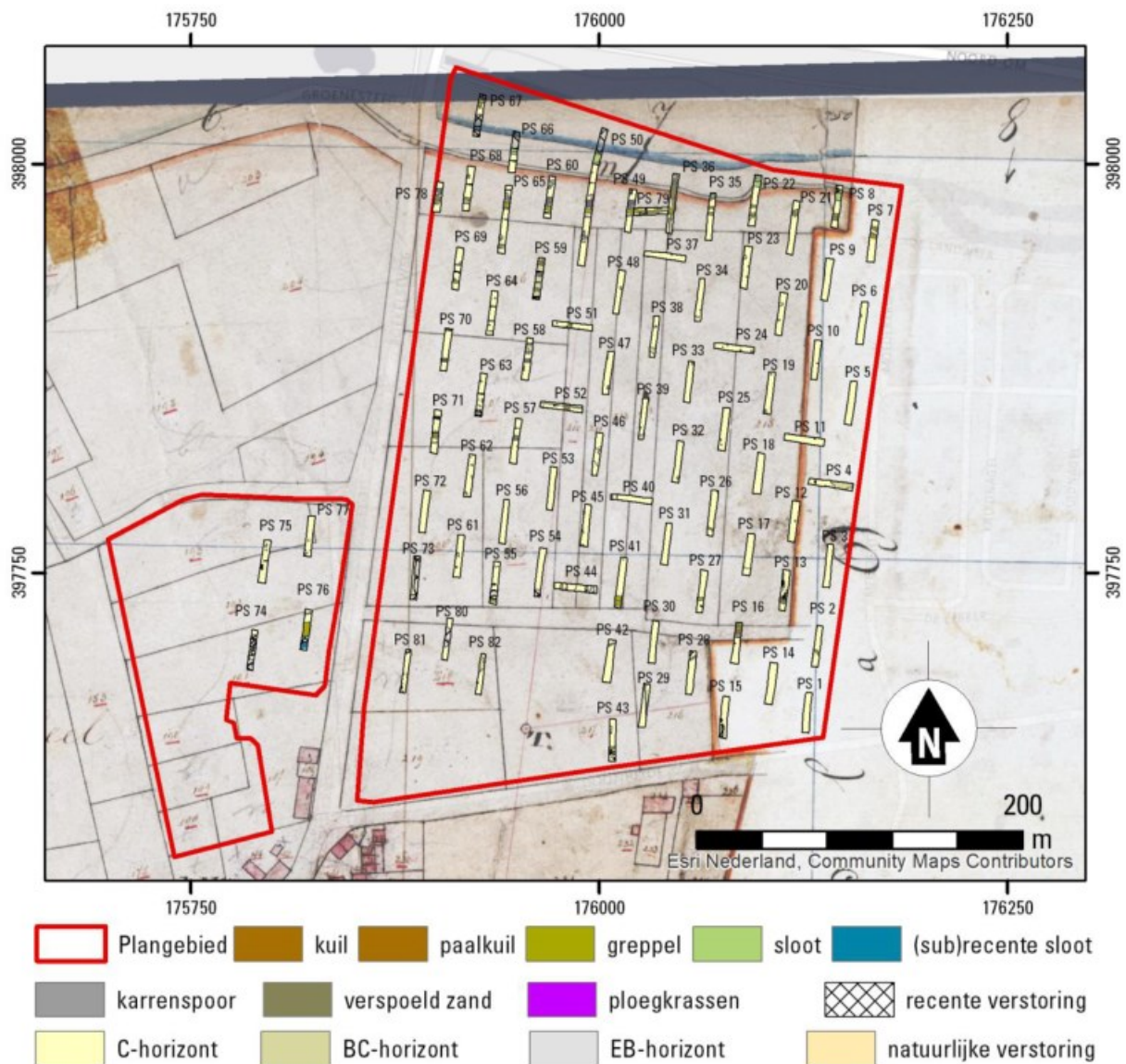

Fig. 6.7. Gemert-Doonheide II. Allesporenkaart, geprojecteerd op de oudste kadastrale kaart. Schaal 1:4.250.

7 VONDSTEN

7.1 ALGEMEEN

Het proefsleuvenonderzoek heeft een bescheiden hoeveelheid vondsten opgeleverd (zie tabel 7.1 voor een overzicht).¹⁶ In tegenstelling tot wat gebruikelijk is voor de zandgronden is metaal de grootste vondstcategorie (217 fragmenten). Enerzijds komt dit doordat tijdens de aanleg van de proefsleuven gericht en intensief is gezocht naar metaal, anderzijds door het ontbreken van bewoningssporen. Na metaal is aardewerk nog wel de eerstvolgende vondstcategorie met 33 scherven.

Alle relevante metaalvondsten zijn als puntvondst ingemeten. Deze zijn voornamelijk uit de bouwvoor en de overgangslaag naar de C-horizont afkomstig. Dit houdt ook in dat slechts een klein aantal vondsten, 51 stuks, aan een relevant spoor te koppelen is.

Inhoud	Aantal	Gewicht (g)
aardewerk	33	342
baksteen/dakpan	6	872
klei pijp	5	9
metaal ferro	24	3.120
metaal non-ferro	193	2.391
natuursteen	4	51
bot	15	498
monster pollen	2	
monster OSL	6	
TOTAAL	282	7.283

Tabel 7.1. Gemert-Doonheide II. Overzicht van de vondsten, verdeeld naar categorie.

7.2 AARDEWERK

Tijdens het onderzoek zijn 33 scherven aardewerk verzameld met een totaalgewicht van 342 gram (tabel 7.2). De meeste scherven, 17 stuks zijn afkomstig van de aanleg en niet aan een spoor te relateren. Alleen vondsten 211 en 221 zijn aan de landweer te relateren. Deze vondsten zijn afkomstig uit de greppel. Beide vondsten zijn fragmenten roodbakkend aardewerk zonder daterende kenmerken.

Soort aardewerk	aantal
Rodbakkend	18
Steengoed	8
Grijsbakkend	1
Industrieel wit	1
Bloempot	1
Niet determineerbaar	4
TOTAAL	33

Tabel 7.2. Gemert-Doonheide II. Aardewerk naar soort.

De grootste categorie is roodbakkend aardewerk. Gezien de fragmentatie zijn nauwelijks daterende kenmerken aanwezig. Twee fragmenten zijn aan een grape toe te wijzen en één aan een kommetje.¹⁷

¹⁶ Zie bijlage 4 voor de vondstenlijst.

¹⁷ Een grape is een (kook)pot van metaal of aardewerk op drie pootjes

Na roodbakkend aardewerk is vooral steengoed goed vertegenwoordigd. Het steengoed lijkt vooral wat jongere producties te omvatten. Ook hier zijn geen op type dateerbare vondsten aanwezig. Eén scherf is afkomstig van de hals van een kan.

Een enkele scherf grijsbakkend aardewerk wijst op ouder gebruik van het onderzoeksgebied. De overige scherven zijn ofwel recent ofwel niet determineerbaar.

7.3 BOUWKERAMIEK

Tijdens het onderzoek zijn zes fragmenten bouwkeraamiek verzameld. De fragmenten zijn verspreid over het onderzoeksgebied aangetroffen, waarbij twee vondsten (V47 en V116) afkomstig zijn uit de greppels langs de Leber, twee vondsten (V163 en V166) uit een perceelsgreppel in het westelijke deel van het gebied en twee vondsten (V194 en V211) uit de greppels van de landweer.

Vnr	Wp	snr	aard spoor	fragment	Gewicht (g)
47	16	5	Greppel	brok	12
116	41	3	Greppel	Plavuis, hoekstuk	329
163	57	8	Greppel	Baksteen, brok	95
166	57	8	Greppel	Plavuis, brok	105
194	68	7	Greppel	Baksteen, brok	204
211	78	2	Greppel	Plavuis, zijkant	127

Tabel 7.3. Gemert-Doonheide II. Bouwkeraamiek.

7.4 METAAL

Jelle van Hemert

Dankzij intensief gebruik van de metaaldetector heeft het onderzoek 218 metaalvondsten opgeleverd. Tabel 7.4 geeft een overzicht van de verdeling over de verschillende metaalsoorten. Het overgrote merendeel van deze vondsten is afkomstig uit de recente bouwvoor. De non-ferro objecten zijn redelijk geconserveerd, maar ferro metaal verkeert in een matige tot slechte staat. Het vaststellen van de metaalsoorten is in alle gevallen optisch gebeurd. De objecten die vervaardigd zijn van een koperlegering worden aangeduid met de verzamelterm 'brons'. Aangezien het vaststellen van de exacte soort koperlegering in veel gevallen alleen mogelijk is op basis van metallurgisch onderzoek zoals door middel van XRF-analyse, is volstaan met deze globale aanduiding.

Alle ijzervondsten zijn in ieder geval zodanig schoongemaakt dat een goede inschatting gemaakt kon worden of verder reinigen en conservering zinvol zou zijn. Voor al deze vondsten geldt dat er naast de sterke ijzercorrosie ook sprake is van een hoge mate van fragmentatie. Veel vondsten zijn daardoor niet determineerbaar, ook wanneer ze verder schoongemaakt zouden worden. Andere vondsten zoals enkele fragmenten van nagels hebben geen daterende waarde. De enige dateerbare ijzeren vondsten zijn een 20ste-eeuwse schroefbout en een hoefijzer. Voor alle ijzervondsten wordt daarom deselectie voor verdere analyse en conservering geadviseerd.

Zestien non-ferro metaalvondsten komen ook in aanmerking voor deselectie.¹⁸ In deze gevallen gaat het hoofdzakelijk om kleine plaatvormige fragmentjes die niet nader gedetermineerd en gedateerd kunnen worden. Daarnaast omvat het nog enkele recente metaalvondsten.

Hieronder zal volstaan worden met een korte beschrijving van de metaalvondsten. Een nadere analyse volgt in het gecombineerde rapport met het onderzoek Doonheide III.

¹⁸ Vnr. 5, 7, 42, 46, 54, 68, 72, 125, 188, 199, 200 en 207.

materiaal/vindplaats	aantal
brons	78
lood/tin	3
tin	1
lood	106
zink	3
ijzer	22
nikkel	1
onbekende legering	4
totaal	218

Tabel 7.4 Gemert-Doonheide II. De metaalvondsten geordend op metaalsoort.

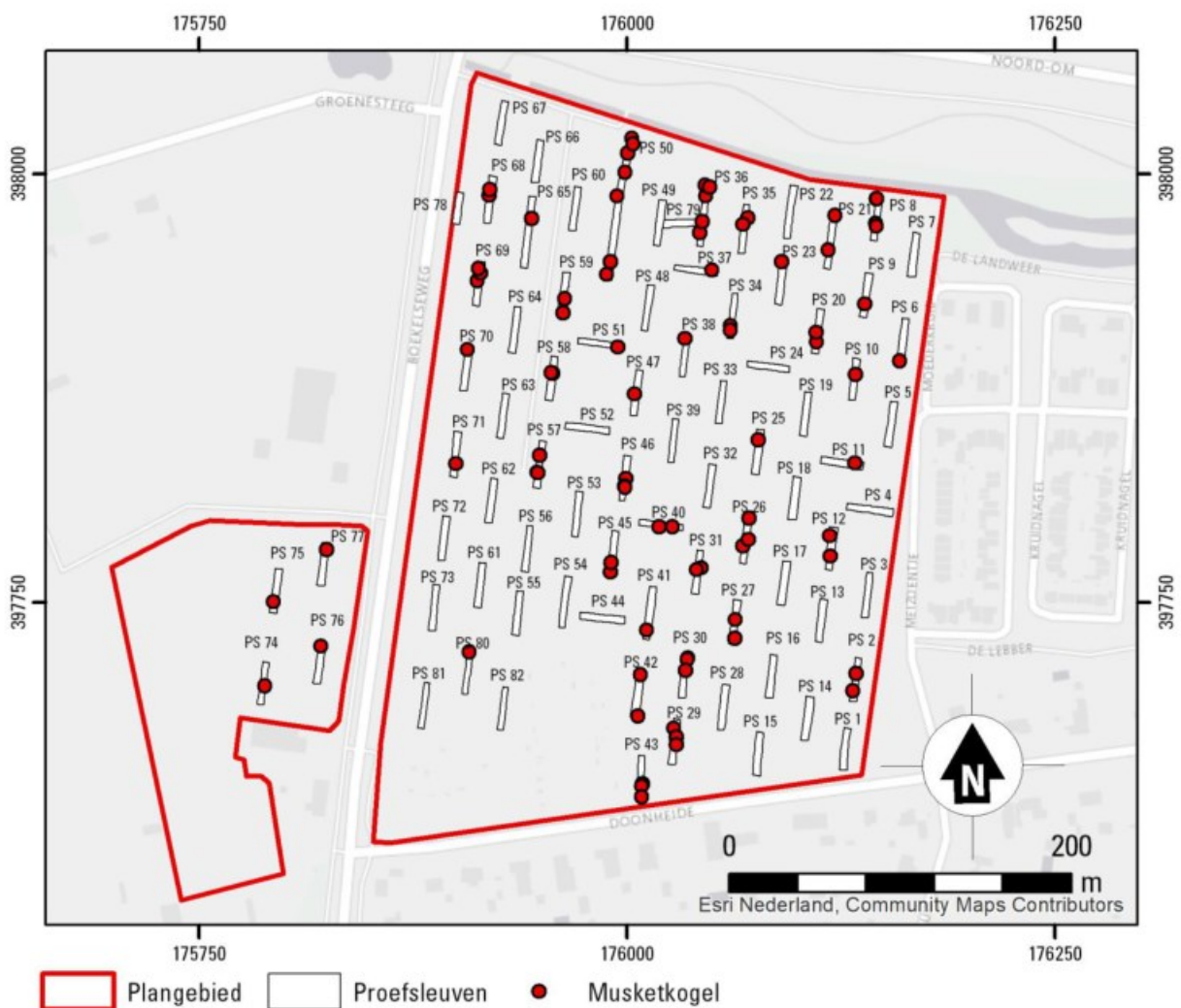

Fig. 7.1. Gemert-Doonheide II. Verspreiding van de aangetroffen musketkogels over het onderzoeksgebied. Schaal 1:4.250.

Zoals vooraf al verwacht werd bestaat het grootste deel van de metaalvondsten uit loden kogels. De dichtheid van kogels vertoont geen duidelijke concentraties, ook niet ter hoogte van de landweer. Ook is er geen sprake van concentraties aan kogels in de proefsleuven.¹⁹ In het merendeel van de

¹⁹ Tijdens het veldwerk zijn we door meerdere hobbyzoekers aangesproken die vertelden over de grote hoeveelheden loden kogels die door de jaren heen met metaaldetectors op het terrein werden aangetroffen. Tijdens de start van het onderzoek

proefsleuven zijn kogels aangetroffen, waardoor het totaal aantal uitkomt op 85 kogels (fig. 7.1). Opvallend is dat er relatief veel kogels zijn met een sterke inslag, waaruit blijkt dat ze tegen een hard object aangeschoten zijn. Veel kogels waren zelfs plat. Daarnaast zijn er enkele 'cilindervormige' kogels aangetroffen die nog aan elkaar verbonden waren en dus als 'set' zijn afgevuurd. Een ander opvallend gegeven is dat er relatief veel kogels van een groot kaliber zijn. Deze kogels waren bestemd om afgeschoten te worden door een musketgeweer.

Zowel in werkput 42 als in werkput 50 zijn twee opvallende, cilindervormige loodstukken vlak bij elkaar aangetroffen. Vermoedelijk gaat het om een (ongebruikelijk) smalle en lange uitvoering van cilindervormige kogels. Hierbij is sprake van twee vlakke zijde waarop nog een afdruk zichtbaar is van de kogel die er direct aan vastgezet heeft. Een van de kogels (vnr. 42.110) heeft een bolle zijde die deels versmolten is. In drie gevallen zijn strepen zichtbaar die erop wijzen dat ze afgeschoten zijn.

De verspreidingskaart van musketkogels toont helaas geen opvallende patronen. Wat vooral opvalt zijn de aantallen musketkogels. Uitgaande van de dekkingsgraad van 8,3 % moet voor het gehele onderzoeksgebied uitgegaan worden van circa 1000 musketkogels. Uitgaande van het gemiddelde gewicht van de kogels van Doonheide II, 23 gram, gaan er ongeveer 45 kogels in een kilo. Dit maakt in ieder geval duidelijk dat er nog ruim 20 kilo musketkogels te verwachten is.

Hiernaast wordt het terrein al jarenlang door detectoramateurs afgezocht. Helaas is de vindplaats bij deze collecties nooit ingemeten. Ook zijn de collecties niet gekwantificeerd. Na het onderzoek uit 2007 heeft een tweetal amateurs inzicht in hun collectie gegeven. Beiden gaven aan 'kilo's' musketkogels te hebben verzameld. Hiermee valt te vermoeden dat er tussen de 200 en 2000 kogels reeds weg zijn.

Met een totaal aantal van 30 zijn ook munten relatief goed vertegenwoordigd. De meeste munten dateren uit de 18de eeuw tot 20ste eeuw. Hierbij gaat het om veelvoorkomende bronzen duiten, oorden en centen. Enkele minder gangbare munten zijn een 17de-eeuwse duit uit Batenburg, een imitatie-duit van Utrecht geslagen in Reckheim en een oord van het bisdom Luik uit de periode 1744-1763.

Ook voor de overige dateerbare metaalvondsten geldt dat de meeste voorwerpen uit de 18de tot 20ste eeuw dateren. Een object waarvan zowel de datering als de functie onduidelijk is, betreft een kleine, maar vrij dikke loden schijf of penning (vnr. 47.128). Het heeft een vlakke en een bestempelde zijde, die helaas slecht zichtbaar is (floraal of abstract versieringsmotief?). Voor een loden penning is het erg dik en de (eenzijdige) versiering lijkt af te wijken van wat gebruikelijk is bij loden penningen.²⁰ Voor een versierd schijfgewicht is het weer erg klein. Een datering in de Middeleeuwen lijkt het meest aannemelijk, maar ook een datering in de Romeinse tijd kan niet uitgesloten worden.

Een andere noemenswaardige vondst is een complete steeksleutel (vnr. 72.197). De bronzen sleutel was bestemd voor een kist en heeft een ovaal oog met daarboven nog een kleiner rond oog. Het is rijkelijk versierd met graveringen. Uit de collectie van het museum Le Secq des Tournelles te Rouen is een identieke sleutel bekend.²¹ In Amsterdam zijn twee soortgelijke sleutels aangetroffen die in 16de eeuw gedateerd worden.²²

Merkwaardig is een bronzen ring met kruisvormig uitsteeksel en een aparte achterplaat met een vierkante opening (vnr. 51.149). Twee zijden van de achterplaat zijn tegen de ring aan naar voren

waren ook al verschillende graafgaten van hobbyzoekers op het akker aanwezig, wat benadrukt dat het een populaire zoekplek is. Hierdoor mag aangenomen worden dat de loden kogels uit de bouwvoor voor een (groot) deel al door hobbyzoekers verzameld zijn.

²⁰ Vgl. Van Pelsdonk 2003. Loden penningen lijken doorgaans op munten en zijn op beide zijde versierd met vaak een kruismotief en soms een wapen of letter(s).

²¹ Meindersma 1994, 26, fig. 25; met verwijzingen. Deze sleutel is echter foutief in de Romeinse tijd gedateerd.

²² Baart e.a. 1977, 373, fig. 708-709.

gevouwen en de andere twee zijden lopen achter de ring door. De ruimte tussen de ring en achterplaat doet vermoeden dat het zo als beslag aan iets vastgeklemd heeft gezeten. De rechthoekige opening zou wellicht ook bedoeld kunnen zijn voor een bevestigingsnagel, maar met een afmeting van 9 bij 9 mm is het daar wel erg groot voor. Op de bovenzijde van de plaat zijn restanten soldeer aanwezig. Het lijkt om sierbeslag te gaan, maar de exacte toepassingswijze is onduidelijk.

7.5 DIERLIJK BOT

Het dierlijk bot, 15 fragmenten (498 gram) is afkomstig uit de onderste vulling van de voorloper van de Peelsche Loop (V 150, S36.006). Het betreft 15 kiezen van een verder vergane paardenkaak.

7.6 NATUURSTEEN

Tijdens het onderzoek zijn 4 fragmenten natuursteen verzameld (V 116, 125 en 191 (2x)). Alle fragmenten blijken bij nadere beschouwing natuurlijke brokken te zijn.

7.7 MONSTERS

Tijdens het onderzoek is een beperkt aantal monsters genomen. Het betreft twee pollenmonsters uit de kuilen die ten noorden van de landweer zijn gelegen en 6 OSL-monsters uit de verschillende vullingen van de landweer.

8 CONCLUSIE, WAARDERING EN SELECTIEADVIES

8.1 CONCLUSIE

Tijdens het proefsleuvenonderzoek te Gemert-Doonheide II is een oppervlakte van in totaal 9.001 m² onderzocht; 8.3% van het onderzoeksgebied (exclusief volkstuinen). Opvallend is dat in het grootste deel van het onderzoeksgebied geen archeologische sporen zijn aangetroffen, buiten resten van landgebruik. Desondanks zijn toch drie vindplaatsen vastgesteld, waarvan één uit de sporen van landgebruik bestaat.

Van de andere vindplaatsen heeft alleen vindplaats 1 grondsporen opgeleverd. Het betreft de landweer die eerder op Doonheide I is opgegraven. Met de op Doonheide II onderzochte delen mee is de landweer nu over een lengte van ruim 600 m te volgen. Binnen de opbouw van de landweer lijken nu drie verschillende vormen herkenbaar. In het westelijke deel van het onderzoeksgebied bestaat de landweer uit een dubbele greppel die meerdere fases kent. Ten noorden van deze greppel liggen zeven rijen kuilen. Halverwege het plangebied verdwijnen deze kuilen echter en in de oostelijke helft van het plangebied zijn geen of is slechts één rij kuilen aanwezig. Deze configuratie loopt door tot 25 m ten oosten van het plangebied. Van hieraf is weer sprake van een zevental rijen kuilen, waarbij daarnaast sprake is van meerdere fasen in de kuilen.

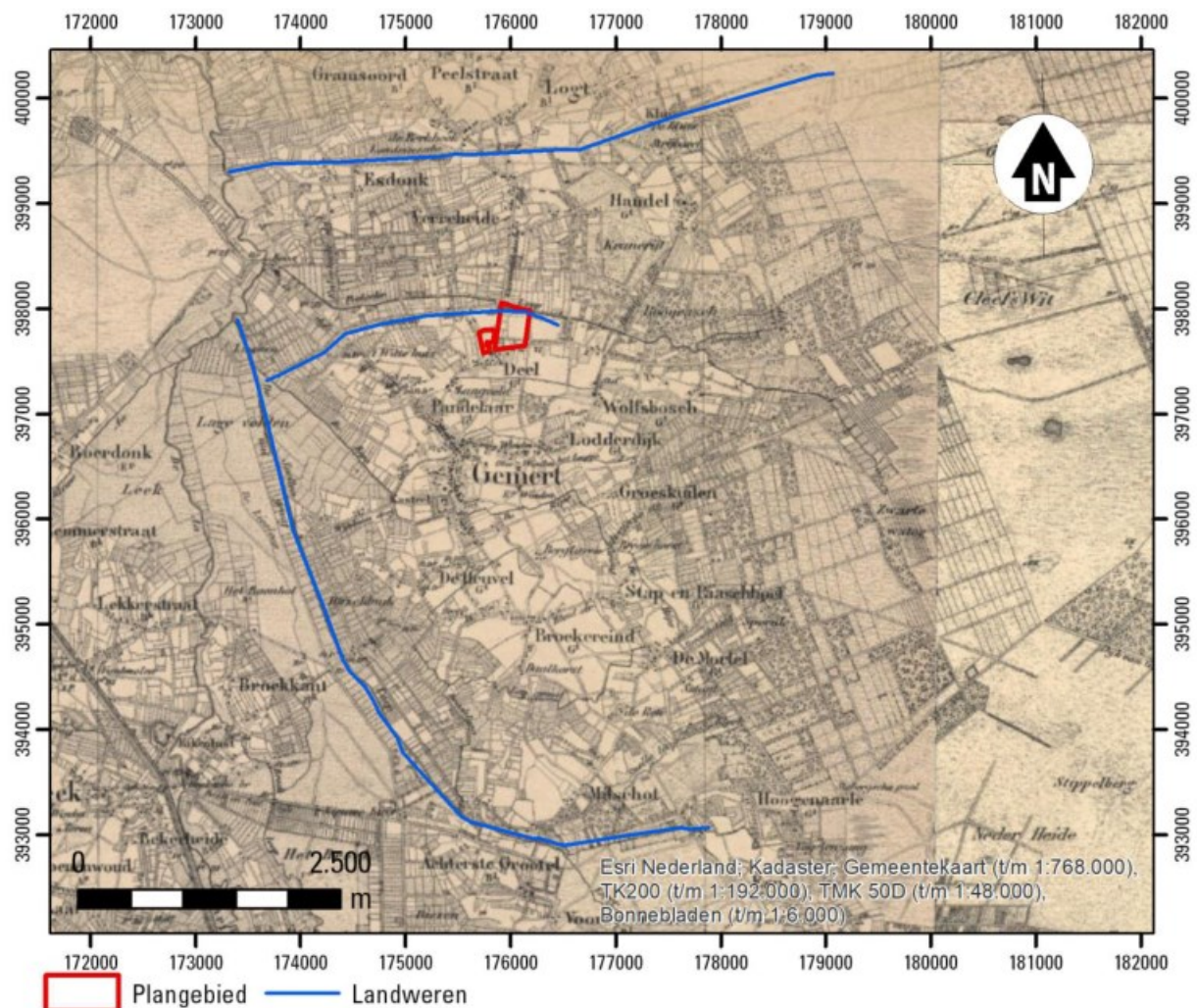

Fig. 8.1. Gemert-Doonheide II. Het vermoedelijke verloop van de Landweer aan de Doonheide en het verloop van andere bekende landweeren op de kaart uit ca. 1900.

Aan de hand van het nu vastgestelde verloop van de landweer is het mogelijk om met behulp van oud kaartmateriaal een inschatting te maken van het verdere verloop van de landweer.

Ter hoogte van de Boekelseweg buigt de Peelsche Loop op de oudste kadastrale kaart iets naar het noorden af. De loop volgt een klein stukje de Groenesteeg om vervolgens parallel aan de Groenesteeg westwaarts te lopen. De Groenesteeg buigt af naar het westzuidwesten om vervolgens 300 m westelijker weer een iets westelijker verloop te krijgen.

De landweer bevindt zich ter hoogte van de Boekelseweg al op 50 m ten zuiden van de Peelsche Loop/Groenesteeg. De richting die de landweer hier volgt leidt naar de laatstgenoemde flauwe bocht in de Groenesteeg. Het is daarom aannemelijk dat de landweer vanaf hier de Groenesteeg volgt om ten noorden van het gehucht Pandelaar de Koksedijk te kruisen. Vandaar uit is een verloop langs de weg De Hulst om zo bij de monding van de Rips in de Snelle Loop aan te sluiten op de landweer aan de Snelle Loop, die zelf een 500 m noordelijker in de Aa uitmondt (fig. 8.1).

De tweede vindplaats betreft de resten van een veldslag die hier vermoedelijk in 1603 heeft plaatsgevonden. Er zijn geen grondsporen aangetroffen die aan deze veldslag kunnen worden toegeschreven. De vindplaats kenmerkt zich alleen door een spreiding van musketkogels. Ondanks intensief metaaldetectieonderzoek is het voorsnog niet mogelijk om patronen in de verspreiding van de kogels vast te stellen.

waarden	criteria	Vindplaatsen		
		1	2	3
beleving	schoonheid	N.v.t.	nv	nv
	herinneringswaarde	nv	nv	nv
fysieke kwaliteit	gaafheid	2	1	2
	conservering	2	2	2
	totaal	4	3	4
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	2	3	1
	informatiewaarde	2	1	1
	ensemblewaarde	3	2	2
	representativiteit	nv	nv	nv
	totaal	7	6	4

Tabel 8.1. Gemeet-Doonheide II. Waardering van de aangetroffen vindplaatsen.

8.2 WAARDERING

De drie vindplaatsen zijn gewaardeerd op basis van een aantal waarden: beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

Wat betreft beleving kan worden vastgesteld dat geen van de vindplaatsen bovengronds zichtbaar is. Deze waarde is daarmee niet van toepassing.

De fysieke kwaliteit van vindplaatsen 1 en 3 scoort gemiddeld voor wat betreft gaafheid en conservering. Vindplaats 2 bestaat uit vondsten uit de geploegde bovengrond. Deze vindplaats scoort

laag, omdat er nauwelijks vondsten zijn die niet verploegd zijn en bovendien omdat een deel van de vondsten al eerder verwijderd is door detectoramateurs.

Op het gebied van inhoudelijke kwaliteit scoort vindplaats 1, de landweer, gemiddeld op de punten zeldzaamheid en informatiewaarde. De ensemblewaarde met de reeds in Doonheide I opgegraven landweer, het slagveld en de andere landweren rond Gemert is echter hoog. Dit geeft de vindplaats een inhoudelijke kwaliteit van 7 (bovengemiddeld).

Vindplaats 2, het slagveld, heeft een hoge zeldzaamheid. De locatie van historisch bekende veldslagen is zelden bekend. De ensemblewaarde met de landweer op het terrein is middelhoog. De informatiewaarde is echter laag vanwege het ontbreken van grondsporen die aan de veldslag kunnen worden gerelateerd, het gebrek aan patronen in de verspreiding van de kogels en de afwezigheid van andere vondstcategorieën dan kogels. De vindplaats heeft daarom een inhoudelijke kwaliteit van 6 (gemiddeld).

Vindplaats 3, sporen van landgebruik, heeft een lage zeldzaamheid en informatiewaarde. Alleen de combinatie met de overige vindplaatsen geeft de vindplaats nog een gemiddelde ensemblewaarde. De inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats is hiermee achter nog altijd laag (4 punten).

8.3 SELECTIEADVIES

Op basis van bovenstaande waardering kan nu een selectieadvies worden verwoord. Van de gedefinieerde vindplaatsen kunnen vindplaatsen 1 en 2 als behoudenswaardig worden gewaardeerd. Bij beide vindplaatsen zijn echter gelijk ook kanttekeningen te plaatsen.

Vanwege de bouwplannen is *in situ* behoud van de hele landweer geen optie. De vindplaats is echter in het plangebied Doonheide I al deels opgegraven. Het volledig opgraven van de vindplaats binnen Doonheide II zal daarom relatief weinig kenniswinst opleveren. Daarom is het aan te raden om enkele zones van de landweer beter te onderzoeken, om de geschiedenis van de landweer zodoende beter in beeld te krijgen. Hierbij moet vooral worden gedacht aan de zone tussen de sleuven 35 – 36 – 49, waar een mogelijke doorgang in de landweer aanwezig is en de zone bij de sleuven 7 – 8 – 21, waar de landweer een nog niet verklaarde kronkel lijkt te vertonen.

Voor vindplaats 2 geldt dat de kosten van verder onderzoek van de vindplaats onzes inziens niet opwegen tegen de te verwachten kenniswinst, getuige de lage informatiewaarde.

Concluderend luidt het advies om vindplaats 1 deels nader te onderzoeken.